

Forslag til ny budsjettmodell for litteraturbudsjettet ved UB fra 2020

Til: Bibliotekdirektør Johanne Raade

Fra: Litteraturutvalget

Dato: 26. mars 2019

Innledning

Litteraturutvalget ønsker å foreslå en ny budsjett- og regnskapsmodell for litteraturbudsjettet ved UiT. Dagens budsjett er tidkrevende å både utforme og å følge opp. Modellen er heller ikke, etter Litteraturutvalgets vurdering, tilpasset overgangen til de brukerstyrte innkjøpsmodellene som er innført de seinere årene eller til åpen tilgang-økonomien som gjør seg mer og mer gjeldende, og vil få større betydning for dette budsjettet framover. Litteraturutvalget foreslår derfor en ny, enklere, og det vi mener er en bedre tilpasset budsjettmodell for Litteraturbudsjettet fra 2020.

Beskrivelse av dagens modell

Litteraturbudsjettet ved Universitetsbiblioteket er i 2019 på ca 57,3 millioner NOK. Det budsjetteres og regnskapsføres i to hoveddeler: fellesdel og vitenskapsdisiplindel. Litteraturbudsjettets størrelse og hovedfordeling vedtas av Bibliotekstyret. Deretter fordeles litteraturbudsjettet ytterligere på fullmakt fra Bibliotekstyret av Bibliotekdirektøren. Se tabell under (fra BS sak 16/18):

Litteraturbudsjett (tall i hele tusen)	2016	2017	2018	2019	
					Endring 2018-2019
Inntekter					
Litteraturbevilgning	50 318	51 160	52 500	53 900	2,7 %
UNN litteratur	***	2 340	2 400	3 370	40,4 %
Sum inntekter	50 318	53 500	54 900	57 270	4,3 %
Avsetninger pr 1.1.	670	337	1 840	1 915	4,1 %
Disponible midler	50 988	54 170	56 740	59 185	4,3 %
Til fordeling	50 318	53 500	56 400	57 270	1,5 %
Utgifter					
Spesielle formål	3166	2 930	2 360	2 400	
Nye abonnement	0	0	0	500	
Abonnement felles	4155	3 420	3 590	2 500	
Brakerstyrte e-bokkjøp	1000	inkl under	1 500	750	
E-bøker felles	0	2 300	800	1 000	
Sum felles	8321	8 650	8 250	7 150	-13,3 %
Til fordeling (uten UNN-midlene)	41 997	42 510	44 250	46 750	5,6 %

				%-vis fordeling		
Humaniora	4 607	5 460	5 860	12,8 %	5 984	2,1 %
Samfunnsvitenskap	8 603	9 410	10 100	22,1 %	10 332	2,3 %
Matematikk og naturvit.	10 701	11 590	12 440	27,2 %	12 716	2,2 %
Teknologi	4 554	3 500	3 760	8,2 %	3 834	2,0 %
Medisinske fag 1	12 484	11 480	12 440	27,2 %	12 716	2,2 %
Medisinske fag 2 (UNN)	***	2 340	2 400	***	3 370	40,4 %
Landbruks- og fiskerifag	1 048	1 070	1 150	2,5 %	1 169	1,6 %
Sum vitensk.disipliner	41 997	44 850	48 150		50 120	4,1 %
Sum utgifter (felles + vit.dis.)	50 318	53 500	56 400		57 270	1,5 %
Inntekter – utgifter	0	0	-1 500		-	
Avsetninger pr 31.12.	670	337	340		1 915	

For 2019 utgjør fellesdelen 7 150 000, der det aller meste går til litteraturformål - dvs bøker, abonnement eller databaser som kan sies å være *tverrfaglige*. I tillegg ligger biblioteksystemavgiften i denne delen av budsjettet. Den andre, og mye større delen på 50 120 000 er fordelt på vitenskapsdisipliner. I denne delen inngår budsjett til bøker, abonnement og databaser.

Vitenskapsdisiplinene ble i sin tid innført til erstatning for budsjett fordelt på de enkelte fag, og hovedbegrunnelsen for å dele budsjettet etter vitenskapsdisiplin var for å holde en viss styring med, og oversikt over at alle fag skulle få sin del, og for å gi de fagansvarlige et visst handlingsrom for innkjøp til fagene de er ansvarlig for.

Abonnement

Omkring 50 av 57 millioner av litteraturbudsjettet er forbeholdt abonnement på tidsskrifter og databaser. Abonnementene fornyes høsten før de gjøres gjeldende og derfor er det meste av budsjettet bundet opp på starten av budsjettåret. For å beregne hvor mye av litteraturbudsjettet som er tilgjengelig for andre typer kjøp (primært bøker), må man stipulere andelen til abonnement per vitenskapsdisiplin. For å klare det holdes et skyggebudsjett. De store konsortieavtalene og andre større avtaler splittes etter fagsammensetning opp kostnadmessig og fordeles ut på de forskjellige vitenskapsdisiplinene.

Over 90 % av abonnementene kjøpes fra utlandet og faktureres i utenlandsk valuta. Dette vanskeliggjør budsjetteringen da valutaen endrer seg hele tiden og er så og si umulig å forutsi.

*Se mer om innkjøp av abonnement av tidsskrifter og databaser i **vedlegg 1**.*

Bøker

Bøker utgis gjennom året og bestilles primært etter ønske eller bruk fra lånerne og ut fra pensumlister. De siste årene har Universitetsbiblioteket hatt fokus på brukerstyring og færre kjøp er derfor initiert av de fagansvarlige. Kun for fag under oppbygging og for særskilt utvalgte fag gjøres et styrt bokvalg og samlingsutvikling. I 2017, 2018 og 2019 har UB hatt flere forlagsbaserte EBAer (Evidence Based Acquisition) og en stor PDA (Patron Driven Acquisition) gående. Dermed er det vanskelig å budsjettere forbruk basert på fag/vitenskapsdisiplin. Lånerne er uforutsigbare og behov for litteratur er styrt ut fra aktiviteten på de ulike enhetene som stadig endrer seg. Det har over flere år også vist seg vanskelig å bruke opp de frie midlene når de er fordelt ut på fag/vitenskapsdisiplin, samtidig som fordelingen ikke gir mening i en brukerstyrt logikk.

Se mer om UBs brukerstyring i **vedlegg 2**.

Regnskap

Regnskapet føres etter budsjettoppsettet. I tillegg føres det etter et prinsipp om periodisering. Periodisert regnskap splitter opp, blant annet abonnementskostnader over en viss sum, i 12 deler etter årets måneder. All litteratur plasseres på tilhørende vitenskapsdisiplin dersom det er budsjettett i vitenskapsdisiplindelen. Dette innebærer at alle produkter som kan sies å ha innhold i flere vitenskapsdisipliner splittes prosentvis kostnadmessig etter faglig innhold og fordeles ut over 12 måneder. Det holdes et sinnrikt bokholderi utenfor regnskapet for å holde styr på faglig fordeling, og det er ikke presis vitenskap. De store tidsskriftpakkene har ikke vært analysert innholdsmessig på mange år, og dagens fordeling av disse gir derfor ikke nødvendigvis et godt bilde av de faktiske forhold. Regnskapsføringen kan gjøre det svært vanskelig å finne ut hvorfor avvik oppstår da man både må inn i skyggeregnskap, forholde seg til valuta, periodisering og til en fordeling på vitenskapsdisiplin.

Dersom det er viktig å ha en oversikt over hvordan litteraturbudsjettet fordeler seg på vitenskapsdisiplin eller fag, så er dette sannsynligvis mulig å gjøre utenfor regnskapet. Det har aldri vært etterspurt en slik oversikt av fagmiljøene, ei heller er den etterspurt internt. Kanskje er det mer interessant å se på hvilke brukerønsker Universitetsbiblioteket evt ikke klarer å anskaffe innenfor dagens budsjettamme, samt å se på mer objektive kriterier for oppsigelser for å kunne endre abonnementsporteføljen i tråd med bruksmønster og behov, enn det er å opprettholde en oversikt over fordeling på vitenskapsdisipliner i regnskapet. Vi tror at våre leverandører av både abonnement og bøker kan gi oss de oversiktene som vi vil ha behov for når det gjelder faglig fordeling.

Åpen tilgang

De siste årene har Universitetsbiblioteket gitt støtte til flere ulike OA-initiativ og ser at Article Processing Charges (APC)-kostnader og andre kollektivt finansierte OA-tiltak vil berøre litteraturbudsjettet. I budsjettet er det ikke en oversikt over kostnader knyttet til dette, men det har oppstått et behov for å holde en slik oversikt og for å følge med i kostnadsutviklingen. Det er derfor ønskelig å ha budsjettposter og regnskap over disse kostnadene i årene som kommer.

Se mer om åpen tilgang i **vedlegg 3**.

Forslag til ny budsjettmodell

Litteraturutvalget foreslår å gå bort fra dagens inndeling i Fellesdel og Vitenskapsdisiplindel. Vi ønsker heller fire hoveddeler: Abonnement, Bøker, Åpen tilgang og Spesielle formål. De fire hoveddelene har noen underkategorier som følger logisk etter måten innkjøpet skjer på. Modellen blir da seende slik ut (tallene er kun cirka-tall):

Tidsskrifter og databaser		Bøker		Åpen tilgang		Spesielle formål	
Konsortieavtaler UNIT	25	Enkelttitler/pakker	3	APC	0,2	BIBSYS-kontingenten	2,4
Øvrige abonnement (tidsskrifter og databaser)	20	Brukerstyrte kjøp	1,5	Kollektivt finansierte tiltak	0,1	Artikkelkjøp	
Nye abonnement 2020	0,5	Bøker i abonnement	0,5				

sum	50		5		0,3		2,4

Begrunnelse

Hovedbegrunnelsene for ny modell er de siste års fokus på brukerstyring i innkjøpet av litteratur og en dreining i økonomien over mot betaling for publisering (åpen tilgang) i stedet for/eller i tillegg til abonnement. UB v/ UiT har etablert flere brukerstyrte modeller for innkjøp, og det bygges ikke lenger aktivt litteratursamlinger for framtida, med noen få, viktige unntak. I den brukerstyrte modellen ligger det at alt pensum anskaffes, at alle brukerønsker anskaffes (litt avhengig av pris) og det tilbys en stor bredde av boktitler som er mulig å bruke og som anskaffes dersom det brukes (PDA og EBA-modeller).

Dette betyr at det er vanskelig å forutsi hvordan bokbudsjettet fordeler seg på fag fra år til år, og at en tildeling per vitenskapsdisiplin derfor ikke lenger er hensiktsmessig når man har gått bort fra systematisk samlingsoppbygging. Samtidig som brukerstyrt innkjøp preger litteraturbudsjettet ser Litteraturutvalget behov for å budsjettere for kostnader til åpen tilgang. Det pågår forhandlinger med de store forlagene om «flipping» av tidsskriftavtaler. Kostnader som tidligere var avsatt til abonnement blir etter hvert kanskje konvertert til publiseringskostnader, og enkelte komponenter til støtte for åpen tilgang er allerede belastet Litteraturbudsjettet. Dette bør inn i modellen slik at disse kostnadene blir bedre synliggjort. Det vil også bidra til at de som i dag jobber med abonnement ved UiT, naturlig forholder seg til åpen tilgang og arbeid med det framover.

Konsekvenser av ny modell

Innfører man ny modell kan ikke budsjettet lenger brukes til å si noe om hvor stor andel av litteraturbudsjettet som er brukt på de forskjellige vitenskapsdisiplinene. Litteraturutvalget mener at den innsikten man får i dagens modell er begrenset.

Det har vært og er viktig for de fagansvarlige ved UB å ha en viss oversikt over budsjettfordelingen for å sikre at alle fag og emner får dekket sitt behov for litteratur, og at kostnadskrevende fag med stor studentmasse ikke stikker av med alle ressursene. UB bør derfor fremdeles sikre en viss bredde i litteraturtilfanget, og bør derfor sørge for å ha mekanismer på plass for å ivareta bredde i litteraturtilbudet og ha muligheter for å kunne rapportere på faglig fordeling av budsjettet i andre system. Dette mener Litteraturutvalget at man kan klare på store deler av innkjøpet ved hjelp av leverandørene av litteratur, og ved hjelp av biblioteksystemet Alma.

Vedlegg 1

Innkjøp av tidsskrifter og databaser i abonnement

Dagens praksis

Av Tone Mikkelsen for Litteraturutvalget medio mars 2019

UiT's abonnement på tidsskrift og databaser formidles via UNIT's konsortieavtaler, via vår tidsskriftleverandør EBSCO eller direkte fra den enkelte leverandør. Alle abonnement må sies opp eller fornyes høsten før abonnementsåret. De fagansvarlige er involvert i fornyelses- og oppsigelsesprosessen for EBSCO- og direkteabonnementene. De er i liten grad involvert i prosessen rundt konsortieavtalene.

Arbeidsflyten rundt den generelle fornyelses-/oppsigelsesprosessen er som følger. De fagansvarlige får i mai/juni tilgang til en oversikt over alle EBSCO- og direkteabonnement som de blir bedt om å vurdere for fornyelse/oppsigelse. De blir også bedt om å se på bruksstatistikk. Svarfrist settes til slutten av august slik at faggruppe innkjøp har tid til å gjennomgå oversiktene før en fornyer eller sier opp hos Ebsco eller direkteleverandøren(e) siste halvdel av september.

Ikke alle EBSCO-abonnement fornyes i september. Faggruppe innkjøp har de to siste årene hatt et blikk på dyre avtaler via Ebsco. I praksis betyr det at vi aktivt ber om pristilbud, sjekker bruksstatistikk og forhandler. Her involveres også den aktuelle fagreferenten. Vi har erfart at ikke bare er det økonomiske besparelser ved å forhandle, men at titler som fagreferenten i utgangspunktet ønsket å fornye, har blitt sagt opp etter en grundig gjennomgang av prisutvikling over år og bruksstatistikk.

UiT har en del store, dyre direkteavtaler. Dette er ofte flerårige avtaler. Når en avtaleperiode utløper, tar faggruppe innkjøp allerede tidlig på året kontakt med fagansvarlige for å sjekke om avtalen skal videreføres. Dette er fordi at alle avtaler over kr 100 000 må meldes inn til sentralt innkjøp i januar/februar. Det er også sentralt innkjøp ved UiT som formelt håndterer anskaffelsen i samarbeid med UB.

Utfordringer med dagens modell

Den store utfordringen i dagens modell er å få kjøpt inn nye abonnementsønsker samt manglende involvering fra de fagansvarlige. UiT har heller ingen objektive kriterier for når et abonnement kan sies opp.

- Enkeltabonnement - byttemiddelordningen
UB har de siste årene hatt en praksis der de fagansvarlige innenfor en vitenskapsdisiplin kan tegne nye abonnement tilsvarende den summen de har sagt opp for, såkalte byttemidler. Dette er en lite fleksibel ordning særlig når en tar i betraktning at det etter hvert er færre abonnement som er mulig å si opp etter «masseoppsigelsene» i 2015 og 2016. I tillegg er det nødvendigvis ikke de fagene som har sagt opp, som har nye abonnementsønsker. Det kan derfor ta lang tid fra en låner ønsker et nytt abonnement til det faktisk blir etablert.
- Titler inn og ut av konsortieavtalene.

Håndteringen av byttemidler der vi holder oversikt over hvor mye som er sagt opp for og hvilke abonnement som er bestilt, oppleves som litt meningsløst når en sammenligner med

hvordan en håndterer enkelttitler som går ut av konsortieavtalene. Her regner en ikke på kostnadene hvis en må bestille en tittel.

Titler skifter ofte forlag og så lenge tittelen går over fra en konsortieavtale til en annen konsortieavtale er det som oftest ikke et problem. Men på grunn av den økonomiske situasjonen inngår UiT i dag konsortieavtaler med fast tittelliste. For eksempel har vi Sage Premium 2017 fixed list. I praksis får det den konsekvensen at vi ikke automatisk får inn i avtalen de titler som Sage tilegner seg i 2018 og 2019. Noen av disse titlene kan være viktig for oss og det ender med at vi tegner enkeltabonnement via EBSCO på disse. Dette gjør vi uten at å se på kostnadene. Hvis en tittel går fra å være et EBSCO-abonnement til å bli del av en UNIT-avtalen går imidlertid ikke «besparelsen» inn i byttemidlerregnskapet.

- Manglende involvering av fagreferentene

Fagreferentene er faglig ansvarlig for forvaltning av porteføljen, dette inkluderer også konsortieavtalene og tverrfaglige produkter. Det er imidlertid krevende å skape tilstrekkelig engasjement hos de fagansvarlige når det gjelder vedlikehold av porteføljen. Forholdsvis få holder et aktivt øye med bruksstatistikken på abonnementene tilknyttet deres fagområder og fornyelsesprosessene er preget av en passiv holdning til porteføljen. En god del felles-ressurser blir dessuten gjerne 'glemt' i disse prosessene. Fagreferentenes involvering i konsortiearbeidet er som tidligere nevnt, liten.

- Faggruppe innkjøp
Faggruppa spiller en aktiv rolle i fornyelses- og oppsigelsesprosessen ved å ha fokus på dyre avtaler uansett leverandør. I tillegg gjør det generelle statistikkarbeidet at vi «oppdager» titler som kan vurderes for oppsigelse.

Innkjøpsprosessen i en ny budsjettmodell

Nye abonnement

En kan se for seg følgende prosess:

- Nye abonnement tegnes en gang om året når en har oversikt over budsjettsituasjonen
- Ønsker som kommer etter den årlige bestillingen av abonnement kan etableres i tjenesten Get It Now. Tittelen gjøres tilgjengelig for låner og vi betaler for faktisk bruk. Ved neste års bestilling av abonnementsønsker ser en på bruksstatistikk på disse titlene for å vurdere om en skal tegne abonnement.

Rapporteringsmuligheter på fag

Selv om en går over til ny budsjettmodell vil en fortsatt kunne levere økonomirapporter fordelt på fag, men ikke via økonomisystemet. Både bok- og tidsskriftleverandøren vil kunne levere rapporter fordelt på vitenskapsdisiplin. I tillegg registrerer vi p.t. fakturaer på alle bokkjøp i biblioteksystemet.

Konsortieavtalene og tverrfaglige ressurser

I dag ivaretas fornyelse av konsortieavtalene av Litteraturutvalget. Det er ønskelig å få økt involvering av de fagansvarlige for en systematisk gjennomgang av innhold og bruk på disse avtalene. Dersom det innføres ny budsjettmodell så bør man vurdere tiltak for å få det bedre til. Det

er kommet forslag om en slags Litteraturbudsjettkonferanse årlig, men saken bør drøftes videre dersom man får på plass ny budsjettmodell.

Objektive kriterier for oppsigelse eller abonnementsanskaffelse

UB har i dag ingen objektive kriterier for hva som skal gi grunnlag for oppsigelse eller anskaffelse av et abonnement. For eksempel når skal man si opp en tittel når bruken er lav, eller hva er et *dyrt* abonnement når brukermiljøet er lite.

Ved å ha litt kjøreregler for dette vil det være lettere for faggruppe innkjøp å komme med råd til de fagansvarlige.

Det bør derfor vurderes å sette i gang et arbeid med å få på plass slike kriterier dersom man velger å etablere ny budsjettmodell.

Vedlegg 2

Brukerstyrt innkjøp ved UB

Vedlegg til sak om ny budsjettmodell for UBs litteraturbudsjett

Av: Maria Askheimer for Litteraturutvalget medio mars 2019

Innledning

Universitetsbiblioteket (UB) har de siste årene gått over til en mer og mer brukerstyrt innkjøpspolitikk. Strategien er å la brukerne styre hva UB kjøper inn, heller enn å drive samlingsoppbygging på tradisjonell måte, hvor fagreferentene velger ut litteraturen.

I Litteraturutvalgets mandat står det at utvalget skal avklare løsninger for brukerstyring ved kjøp av elektroniske bøker. Vi har imidlertid tenkt litt bredere på begrepet brukerstyring og prøver å implementere det som styrende prinsipp for alle innkjøp hvor det er mulig, herunder også for trykte bøker og nye abonnement.

I forbindelse med saksforberedelsene til å foreslå en ny budsjettmodell for UB ser Litteraturutvalget behov for en avklaring av hva vi legger i begrepet brukerstyring, og at den nedtegnes og blir en del av sakens dokumentasjon. Videre har utvalget om mål å etablere en policy på bakgrunn av praksisen jeg synliggjør nedenfor, og som vi kan implementere i UBs innkjøpspolitikk fremover.

Definisjon

En generell definisjon av begrepet brukerstyring kan sies å være at alt som kjøpes inn skal være initiert av brukerne på en eller annen måte, enten ved direkte henvendelse til biblioteket eller utlest fra evaluert bruksstatistikk.

Et innkjøpsønske fra en bruker/fagmiljøene kommer inn til UB via forskjellige kanaler, enten det er pensum (fra 2019 primært via Leganto), direkte henvendelse fra en bruker (via Oria/Alma, annen epost eller fagreferent), eller det er basert i fagansvarliges kunnskap om fagmiljøets behov gjennom flere års erfaring/samarbeid. I hvilken grad et innkjøpsønske er brukerinitiert vil naturlig nok være i glidende overgang mot fagreferentens kunnskap om fagmiljøenes behov, og hvordan dette går for seg i praksis vil derfor være veldig forskjellig fra fag til fag, og fra fagansvarlig til fagansvarlig avhengig av arbeidsmåte inn mot fagmiljøene.

Litteraturutvalget har i løpet av sin virksomhetsperiode drøftet forskjellen på ulike måter å se brukerstyring. Brukerstyring kan for eksempel være å sikre tilgang til ressurser brukerne ønsker til enhver tid uten å sikre eierskap til ressursen i fremtiden (s.k. «ren» brukerstyring). Man kan også tenke seg brukerstyring som premissleverandør for samlingsoppbyggingen gjennom at man evaluerer bruksstatistikk kontinuerlig for å bestemme hva som skal kjøpes inn. Ved bruk av bruksstatistikk som hjelpemiddel oppstår spørsmålet om i hvilken grad vi som evaluerer statistikken skal styre gjenkjøpet ift. hvordan midlene blir fordelt på fagene. Det brukerstyrte innkjøpet ved UB er per i dag en kombinasjon av begge disse brukerstyringsvariantene og Litteraturutvalget har hittil arbeidet utfra forståelsen av at vi har et ansvar for å balansere det brukerstyrte innkjøpet for UB slik at vi sikrer både tilgang og samlingsoppbygging for alle fag. Dette avspeiles bl.a. i at vi ikke har avgrenset tittelpoolen i PDAen til bestemte fagområder og at vi evaluerer bruksstatistikken for EBAene ved utvalg av hvilke titler som skal gjenkjøpes, uten at vi har fastsatt noen klare kriterier for

hvordan gjenkjøpet skal styres for å sikre en rettferdig fordeling. Dette skal utarbeides og forankres i den tenkte policyen.

Bøker

De siste årene har UB etablert flere EBA-er og en stor PDA, hvor vi ikke har begrenset tittelpoolene på fag. Gjennom EBA-ene (Wiley og Cambridge) har vi tilgang til ca. 40 000 titler og i PDAen har vi også tilgang til ca. 40 000 titler, og bruken er god. Vi får mye for pengene i EBA-ene og spredningen på de ulike vitenskapsdisiplinene ser bra ut, med forbehold om at vi kun har få års bruksstatistikk til støtte. De titler som er kjøpte i PDAen er også spredt jevnt over de forskjellige fagområdene. PDA-en ser også ut til å være satt opp med riktige kriterier for å sikre en høy akademisk kvalitet, men vi legger til en hel del titler fra kategorien "Populærvitenskapelig litteratur" som det trigges kjøp på etterpå, etter brukerønsker. Vi skal også utarbeide rutiner for å håndtere turnaways, og eventuelt skru på automatisk lisensoppgradering som en del av den iboende brukerstyringsfunksjonaliteten i PDAen.

I tillegg til at vi har brukerstyrte innkjøpsmodeller for e-bøker foretar vi manuelle bestillinger på alt av pensum, det som brukerne/fagmiljøene ønsker utover pensum og det de fagansvarlige ber om. Dette gjelder både elektronisk og trykt litteratur. Det er blitt formidlet at de fagansvarlige kun skal bestille/be om å få bestilt litteratur som er etterspurt av brukerne, med unntak for de fag som er under oppbygging og/eller ligger innenfor UiTs satsingsområder. I hvilken grad dette etterleves er ikke evaluert, men erfaringer fra faggruppe innkjøp tilsier at vi nok har litt å gå på her for å stramme inn mot brukerstyring (i den grad det er ønskelig).

I forbindelse med dreiningen over mot brukerstyring har vi nesten helt gått bort ifra forlagspakkekjøp, men noen unntak vil jo også en brukerstyringsmodell kunne medgi. Også her kan retningslinjene bli tydeligere, men med omleggingen av budsjettmodell fra fagkoder til vitenskapsdisipliner (januar 2017) har de fagansvarlige vært nødt å diskutere større innkjøp, herunder også ev. forlagspakkekjøp, i gruppen som forvalter fag innenfor samme vitenskapsdisiplin, og på så måte blir i hvert fall innkjøpet forankret hos flere personer.

Abonnement

Som nevnt i innledningen så ønsker Litteraturutvalget å tillempe brukerstyring som styrende prinsipp også for innkjøp av abonnement, men som det ser ut i dag er det ikke mye rom for det (Se: vedlegg om fornyelsesprosessen). Når det kommer til midler satt av til innkjøp av abonnement så er nemlig det meste bundet opp i UNIT-avtalene, og de fleste andre abonnement som UB kjøper enkeltvis eller i pakker blir fornyet fra år til år.

De siste årene har UB arbeidet med å gjennomgå porteføljen for databaser og forskjellige enkeltabonnement, og i det arbeidet frigis midler kontinuerlig. Disse så kalte byttemidler, og ev. nye avsetninger, er de eneste midlene vi har til å tegne nye abonnement, og forankre de i brukerstyringsprinsippene. Utgangspunktet er at den som har sagt opp et abonnement har mulighet til å bestille nye ressurser for motsvarende sum. UB tegner kun nye abonnement dersom fagansvarlig kan vise til et konkret brukerønske eller fagmiljøets behov for akkurat den ressursen basert på fagansvarliges kunnskap om faget og hans/hennes argumentasjon for innkjøp.

I forbindelse med bruddet med Elsevier har UB satt opp løsningen «Get-it-now», som gir brukerne mulighet til å bestille artikler fra de tidsskrifter vi aktiverer løsningen for via et tastetrykk. Det er viktig å merke seg at løsningen kan aktiveres for de fleste tidsskrift, og begrenser seg altså ikke til Elsevier som forlag. Litteraturutvalget har diskutert muligheten for å bruke statistikken på hva som bestilles gjennom «Get-it-now» som grunnlag for å tegne nye abonnement etter hvert.

Veien videre

For å kunne følge opp den brukerstyrte innkjøpspolicyen er vi nødt å ta i bruk alle verktøy vi har for å evaluere bruksstatistikken for våre ressurser. Vi har biblioteksystemet Alma (Counter/SUSHI) hvor alle ordreda registreres, og her finnes mulighet for å bruke cost/usage-analyser (Alma Analytics) for både trykt og elektronisk materiale. Dessuten har vi statistikk som leveres fra våre agenter, Delbanco og EBSCO, og fra de enkelte leverandørene av EBAer (Cambridge og Wiley) og PDAen (GOBI).

Vi skal fortsette å følge opp PDAen og de innkjøp som trigges av brukerne. Vi har også diskutert muligheten for å eventuelt kjøre en anbudskonkurranse på EBAer før de vi har fra Wiley og Cambridge går ut i slutten av året (2019), for å se hvilke forlag som skulle kunne nå opp ift. en gjennomarbeidet kravspesifikasjon. Forlag som kan bli aktuelle i tillegg til Cambridge og Wiley er Oxford, Elsevier og Taylor&Francis.

Vedlegg 3

Open access modeller ved UB innkjøp

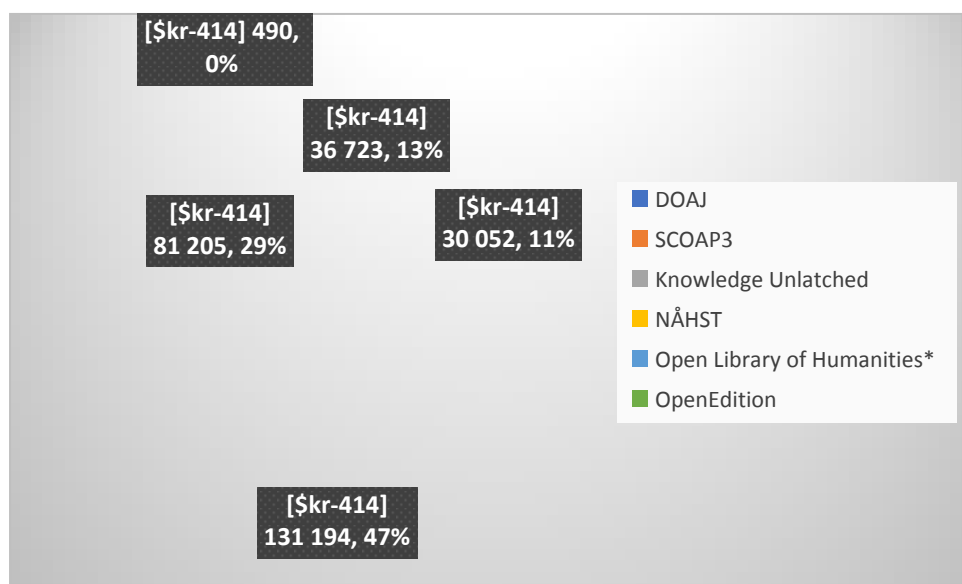
UiTs støtte til open access som er kollektivt finansiert, dvs ikke finansiert av APC.

Innspill fra Lene Johanne Ottesen til Litteraturutvalget januar 2019:

- Diskutere muligheten for å innlemme OA støtte til kollektivt finansiert OA (diamond open access) som en del av innkjøpspolitikken.
- Vurdere å allokere budsjettmidler spesifikt til kollektivt finansierte OA-modeller.

Vår støtte i 2018

Vår støtte i 2018 utgjør ca 0,5% av det totale litteraturbudsjettet.

* Open Library of Humanities, kr ? : har ikke klart å finne sum eller hvilket budsjett det kommer fra.

Enkeltkjøp

- Knowledge Unlatched:
  - Language Science Press - 30 frontlist titles per annum for a three-year period 2017-19. €1,000 per annum
  - Books Frontlist Only + HSS Books Frontlist Only
  - Journals, (2018-20), STEM Journals + HSS Journals
  - I 2017 kjøpte vi også Frontlist Collection - 151 frontlist titles - €5,662.50 (inkl. 25% rabatt)
- OpenEdition: freemium modell. Har foreløpig kjøpt én bok.

Abonnement

- DOAJ: UNIT, EUR 3000 (inkl 25% rabatt). 3-årig avtale, 2019-2021.
- NÅHST (norske åpne humsam tidsskrift): Konsortieavtale 2017-2019. Bidrar med sum basert på abonnementene vi hadde på tidsskrift som har gått inn i ordningen.

- SCOAP3: Konsortieavtale. UNIT administrerer kostnadene og har flyttet abonnementskostnader fra avtaler med tidsskrift som har gått inn i avtalen.
- Open Library of Humanities?

Hvorfor er dette viktig?

Politiske styringer mot OA, som også peker på viktigheten av ulike forretningsmodeller.

- OA2020: Rekanalisere bibliotekbudsjettene fra abonnement til OA. (UiT har skrevet under.)
- Plan S implementation guidance: ... *there should be room for new innovative publishing models.*
- Drivkraft i nord: UiT skal være nasjonalt ledende på Open Science.

Bibliotek er viktige bidragsytere for å danne grunnlag for andre OA-forretningsmodeller enn APC. Å gå inn på mer langsiktige avtaler om støtte, slik vi har gjort med DOAJ, vil gi slike initiativ en større økonomisk trygghet og robusthet. Det kan bli annet åpne muligheten for mer utvikling og også minske sjansen for oppkjøp fra store forlag.

Kollektivt finansiert OA er viktig for flere fagområder, særlig humaniora, hvor APC-modellen ikke fungerer så godt.

Anbefaling

Formålet med dette innspillet er at UiT UB skal ha en uttalt intensjon om å støtte kollektivt finansiert Open Access, samt forplikte seg til å bruke en andel av litteraturbudsjettet til OA.

Konkret anbefaler jeg:

1. Fortsette med den støtten vi gjør i dag, og helst inngå flerårige avtaler.
2. Ha et aktivt forhold til nye tilbud på markedet. Dette kan gjøres ved å følge med på ulike OA forum, samt dialog med OA gruppa på UB. Nye tilbud kan vurderes av litteraturutvalget. (F eks støtte til SHERPA/RoMEO, <http://scoss.org/>.)
3. Per i dag bør vi støtte flest mulig initiativ, da det generelt finnes få på markedet. På sikt bør vi utvikle strategier for å vurdere hvilke initiativ som skal støttes. Allerede nå kan vi begynne å forme en bevissthet rundt slike problemstillinger, samt legge grunnlag for rutiner som gir mulighet for bl annet statistikk og rapportering (vi har per nå lagt et grunnlag i Alma for å kunne hente ut kostnader).

Dersom det frigjøres mye penger på grunn av oppsagte avtaler bør vi ha et mer proaktivt forhold til hvilke tilbud som foreligger på markedet og ha en intensjon om å støtte disse.